

Az igazságügyi orvos szakértők magatartásáról és felelősségéről
Országos Igazságügyi Orvostani Intézet
9. számú
módszertani levele

Az igazságügyi orvosszakértői szervezet felépítését, az orvos- és elmeorvos-szakértők alapvető jogait, kötelezettségeit, az orvosszakértői hivatás gyakorlásához szükséges szabályokat törvények, törvényerejű rendeletek, minisztertanácsi rendeletek, miniszteri rendeletek és utasítások határozzák meg. Szakmai szempontból foglalkozási szabálynak minősülnek az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet módszertani leveleiben foglaltak.

Az orvosi hivatás gyakorlásának kezdeti szakaszában már kialakultak a tevékenység etikai szabályai is. Ezeket a szabályokat az egészségügyi dolgozók rendtartásáról szóló 11/1972. (VI. 30.) EüM számú rendelet tartalmazza. Az etikai normák nemcsak a gyógyító-megelőző szolgálatnak szólnak, hanem - az igazságügyi orvosszakértői tevékenység jellemző sajátosságaival kiegészülve - az igazságügyi orvosszakértők magas színvonalú ténykedését is hivatottak biztosítani.

Az igazságügyi orvos- és elmeorvos-szakértő sajátos hivatás gyakorlója, amint ezt az orvosi eskü - és külön a szakértői eskü szövege - is tartalmazza. Tevékenységének tárgya - közvetlenül vagy közvetve - az ember, akivel a bűnüldöző, igazságszolgáltató vagy más érdemi döntésre jogosult hatóságok foglalkoznak. Ebből fakad a szakértői tevékenység fontossága és felelősségteljes szerepe.

Az igazságügyi orvosszakértői szervezet és tevékenység alapvető célja, hogy magas színvonalon előmozdítsa az igazságszolgáltatás munkáját. Ehhez pedig - többek között - az szükséges, hogy az igazságügyi orvos- és elmeorvos-szakértő ne csak alapos szakmai ismeretekkel rendelkezzen, hanem a szakértői feladatok teljesítése és a szakértői jogok gyakorlása során a jogszabályokban, a módszertani előírásokban rögzített alapelveket, továbbá az erkölcsi magatartási szabályokat érvényre juttassa úgy, hogy azok a társadalom érdekeit szolgálják, egyúttal segítsék elő az igazságügyi orvosszakértői hivatás elismerését és megbecsülését is.

Ezekből az általános alapelvekből kiindulva az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet szükségessé tartotta azoknak a magatartási szabályoknak az összefoglaló közzétételét, amelyek az igazságügyi orvos- és elmeorvos-szakértők (a továbbiakban: igazságügyi orvosszakértők) szakmai munkájában, a hatóságok előtti tevékenységében, egymás közötti kapcsolatában - a jogszabályok mellett - útmutatásul szolgálhatnak.

I. AZ IGAZSÁGÜGYI ORVOSSZAKERTŐ
ÉS A KIRENDELŐ HATÓSÁG KAPCSOLATA

Az igazságügyi orvosszakértőt általában a bűnüldöző és az igazságszolgáltatási szervek (rendőrség, ügyészség, bíróság, a továbbiakban együtt: hatóság) veszik igénybe azokban az esetekben, amelyekben orvosszakértői véleményezésre van szükség. A szakértőt - az eljárási jogszabályoknak megfelelően - rendszerint a hatóság rendeli ki. A szakértő és a hatóság közötti kapcsolat tehát ilyenkor a kirendeléssel jön létre.

Az igazságügyi orvosszakértő a kirendelő hatóságtól független, aki csupán a kirendelés körében áll kapcsolatban a hatósággal. A szakértő jogait és kötelezettségeit a büntetőeljárásról szóló törvény, a Polgári perrendtartás és más jogszabályok határozzák meg. A szakértő jogait az adott ügyben - a jogszabályoknak megfelelően - a kirendelő hatóság biztosítja, kötelezettségei pedig a kirendelés folytán keletkeznek.

Az igazságügyi orvosszakértő a következő jogokat gyakorolja, illetőleg őt a következő

kötelezettségek terhelik

- közreműködés az eljárásban,
- kizáró okok bejelentése,
- annak bejelentése, hogy a szakkérdés nem tartozik szakismereteinek körébe, idézésre való megjelenés,
- a jelenlét az eljárási cselekményeknél,
- iratmegtekintés,
- iratkérés,
  - tárgyak rendelkezésre bocsátásának kérése,
- kérdésfeltevés (a terhelthez, sértetthez, peres felekhez, tanúhoz, más szakértőkhöz), bizonyításfelvétel indítványzára,
- vizsgálat elvégzése,
  - laboratóriumi vagy más kiegészítő vizsgálat közvetlen elvégztetése,
  - a szaktanácsadó igénybevétele,
- más szakértővel való együttműködés,
  - a szakmai követelmények teljesítése,
  - az igazságnak megfelelő szakvélemény előterjesztése,
- a hatóság felhívására a szükséges felvilágosítás megadása, a szakértő díjazása.

A módszertani levél természetszerűleg nem részletezheti a felsorolt szakértői jogokat és kötelezettségeket, illetőleg ezek tartalmát. A gyakorlatban egyébként a jogok és a kötelezettségek rendszerint egybeolvadnak, ami jog, az egyben kötelezettség is és megfordítva. Általános szabályként azt kell kiemelni, hogy a szakértőnek jogaival nem szabad visszaélnie, kötelezettségeit pedig maradéktalanul teljesíteni köteles.

Az igazságügyi orvosszakértőnek természettudományos alapokon nyugvó, objektív szakvéleményt kell adnia. Szakvéleménye csak akkor felelhet meg ennek a követelménynek, ha annak kialakításában teljesen elfogulatlan, nem befolyásolja semmiféle egyéni vagy más érdeket képviselő megfontolás, a vizsgált, véleményezett személy iránti szimpátia vagy antipátia stb.. Az eljárásban a szakértő nem a vád vagy a védelem, illetőleg a peres felek képviselője. Az elfogulatlanságnak a szakértői eljárás minden szakaszában és minden megnyilvánulásában érvényesülnie kell.

A szakértői lelkiismeretesség pedig az igazságügyi orvosszakértőt arra kötelezi, hogy minden vizsgált, véleményezett ügyben alaposan elmélyedjen, gondosan elemezze az ügy minden orvosi szempontból szóba jöhető kérdését és feltárja még azokat a mellékkörülményeket is, amelyek a hatósági határozat, ítélet szempontjából relevánsak lehetnek.

Az igazságügyi orvosszakértőnek a hatóság által megjelölt határidőn belül kell szakvéleményét előterjesztenie. A megjelölt határidőnek bűnüldözési, igazságszolgáltatási érdekből nagy fontossága és általában garanciális jelentősége van. Mégis előfordulhatnak esetek, amikor a szakértő

nem tudja teljesíteni feladatát a megadott határidőn belül. Ilyenkor az a helyes, ha a hatóságot már előre értesíti, hogy a megadott, általában 30 napos határidőt nem tudja megtartani. Ennek oka lehet pl., hogy

- a vizsgálandó személy - a terhelt, sértett, tanú, felperes, alperes stb. - idézés ellenére nem jelent meg a vizsgálaton, így újabb idézése szükséges (ha a vizsgálandó személy ismételt idézésre sem jelenik meg, indokolt, hogy a szakértő intézkedést kérjen a hatóságtól);
- az elvégzett vizsgálat alapján orvosi iratok (kórtörténetek, kezelési lapok stb..) beszerzése vált szükségessé a szakvélemény elkészítéséhez;
- a kirendelő határozatban megjelölt határidő a szakértői intézmény vagy a szakértő igen nagy túlterhelése miatt nem teljesíthető;
- a kirendelés késedelmes érkezése miatt a megadott határidő teljesítésére - a

rendelkezésre álló időtartam rövidsége miatt - nincs mód ;

- a határidő teljesítésének valamely más objektív akadálya van (pl. származás-megállapítási vércsoportvizsgálatra kötelezett gyermek az életkora miatt még nem vizsgálható stb..).

Az igazságügyi orvos szakértő az orvosi szakkifejezések használatát lehetőleg kerülje, és érthető, egyértelmű, világos fogalmazásban készítse el, illetőleg terjessze elő szakvéleményét. Kívánatos az is, hogy az igazságügyi orvossalakértő a szakvéleményben megadott kórismét ne csak magyar nyelven, hanem (esetlegesen zárójelben) latinul vagy a szakirodalomban leginkább elfogadott szakkifejezéssel is megjelölje.

Külön kell szólni a szakértőnek a bírósági tárgyaláson tanúsítandó magatartásról. Az idézésre pontosan meg kell jelennie, hiszen az idővesztés a bíróság munkáját, a per menetét hátrányosan befolyásolhatja. A szakértői tárgyilagosságnak és elfogulatlanságnak a tárgyalás folyamán nemcsak érvényesülnie kell, hanem meg is kell látsania.

A tárgyaláson az igazságügyi orvossalakértő kérdészi, észrevételezési, bizonyításfeltétel-indítványozási jogát csak úgy gyakorolhatja, hogy ezzel ne sértse sem valamely fél, sem más szakértő, sem a hatóság jogait vagy tekintélyét. Magatartását jellemezze a résztvevők jogainak tiszteletben tartása, a türelmes, humánus orvosi bánásmód és beszédmod mind a terhelttel, mind más személyekkel.

A tárgyaláson - szakértői szempontból - kiemelkedő jelentősége van a szakvélemény szóbeli előterjesztésének. Ez a tevékenység a szoros értelemben vett szakmai követelményeken túlmenően etikai követelmények teljesítését is megkívánja: a szakértő - fejtegetéseinek igazolására - nem állíthat össze bizonyítékokból vett jogi tényeket, nem mérlegelhet tanúvallomásokat, nem mondhat véleményt egyes személyek (terhelt, sértett, tanú, felperes, alperes) szavahihetőségéről stb.. Alapvető követelmény, hogy a kialakult vélemény vagy a módosítás indokai az előadottakból kitűnjenek. A szakvélemény előterjesztése utáni kérdésekre, észrevételekre - érkezzenek ezek a bíróságtól, az ügyészségtől vagy másoktól - tárgyilagosan, elfogultságtól és indulatoktól mentesen kell válaszolni.

Az állandó vagy kijelölt igazságügyi orvossalakértő állami szerv vagy társadalmi szervezet, továbbá a védő, a jogi képviselő, illetőleg a büntetőeljárás más résztvevője, valamint magánszemély részére is adhat szakvéleményt, amennyiben ez az igazságügyi, illetőleg a bűnüldöző szervek megbízásából származó feladatainak ellátását nem akadályozza, és azzal nem összeférhetetlen [4/1976. (111. 4.) MT számú rendelet 4. §, a 7/1978. (VII. 29.) IM számú és a 11/1979. (VII. 17.) IM számú rendelettel módosított 2./1976. (111. 15.) IM számú rendelet 10. § (2) bek.]. A szakvélemény előterjesztésért az igazságügyi orvossalakértők megbízójukkal szemben ez utóbbi esetekben is a 7/1978. (VII. 29.) IM számú rendelettel módosított 3/1976. (111. 15.) IM számú rendelet 2. számú mellékletében megállapított díjakat számíthatják fel. Adott esetben a 477/1977. (Eü K. 11.) Eü M-IM számú közleményben feltüntetett „kivételes” orvossalakértői munkadíj is felszámítható.

A büntetőeljárás során a bíróság a nem hatósági kirendelésre adott írásbeli szakértői véleményt is értékelési körébe vonhatja, mint egyik bizonyítékot. A Legfelsőbb Bíróság Büntető és Katonai Kollégiumának 2/1978. számú tanácselnöki értekezleti állásfoglalása szerint: „Az okiratra vonatkozó szabályok szerint kell felhasználni azt az írásbeli »szakvéleményt«; amelyet nem hatósági kirendelés alapján terjesztettek elő. A hatóság az ilyen vélemény kiállítóját eseti szakértőként kirendelheti”.

II. AZ IGAZSÁGÜGYI ORVOSSZAKÉRTŐ ÉS A VIZSGÁLT SZEMÉLY KAPCSOLATA

A szakértő és a terhelt, 'a sértett, a felperes, az alperes, esetenként pedig a tanú (a továbbiakban: vizsgált személy) kapcsolata kirendeléssel, az intézmény vezetője általi kijelöléssel, illetőleg megbízással jön létre, és a hatóság által feltett szakkérdések vizsgálatára irányul.

A szakértő a vizsgálatot a kirendelés (megbízás) keretein belül köteles elvégezni. Ezen kívül csak akkor tehet intézkedést, ha arra jogszabály külön felhatalmazza, vagy a kirendelés, megkeresés azt feltétlenül megkívánja.

Az eljáró szakértőnek arra kell törekednie, hogy tevékenységével, az „orvos-beteg” kapcsolat kialakításával a vizsgált személy bizalmát elnyerje. E bizalom azonban nem mehet az elfogulatlanság, tárgyilagosság rovására.

A szakértő a vizsgálat kezdetén hívja fel a vizsgált személy figyelmét a jogszabályokban biztosított jogaira, a más szakértő kérésének lehetőségeire. A kirendelés alapján - a jogszabályi feltételek mellett - adjon tájékoztatást a hatóság által elrendelt vizsgálat céljáról.

Az orvosszakértő a kirendelés, az intézmény vezetője által történt kijelölés, illetőleg a megbízás vétele után haladéktalanul tegye meg a szükséges intézkedéseket a vizsgálandó személy behívása iránt. Ha a vizsgált személy letartóztatott, a szakértőnek a behívásnál, a vizsgálatnál stb.. a letartóztatás szabályaira is figyelemmel kell lennie.

A szakértő előzetesen - a büntető ügy, illetőleg a polgári per adatai, a korábbi vizsgálati leletek és orvosi adatok alapján - döntse el, hogy a vizsgált személy jelentkezésekor és a kórelőzmények felvételénél milyen módszert választ. Ennek alkalmazása során igyekezzék a vizsgált személytől - diagnosztikai megfontolásaihoz - a lehető legpontosabb és leghasználhatóbb adatokat nyerni. A panaszok közlésekor sohase elégedjen meg azzal, amit a vizsgált személy mond, hanem azokat mindig többirányú „ellenőrző” kérdésekkel tegye pontosná, de minden elemző magyarázattal mentesen csakis azt írja le, amit a vizsgált személy mond. A kórelőzmény felvétele lényegében „kérdés-válaszra” korlátozott differenciál-diagnosztikai tevékenység, amely a közvetlen vizsgálatral együtt a további kiegészítő (laboratóriumi stb..) eljárások irányát szabja meg. Az ennek alapján kialakított előzetes kórisme határozza meg, hogy a szakértő milyen célirányos, kiegészítő (laboratóriumi), a szakvélemény kialakítását elősegítő vizsgálatokat végezze, illetőleg végeztesse el.

Ha az igazságügyi orvosszakértő vizsgálata során kiegészítő vizsgálatok elvégzését tartja indokoltnak, és annak törésére a vizsgált személy nem kötelezett [pl. Be. 73. § (1) bek.], az előzőekben ismertetettek szerint hívja fel a vizsgált személy figyelmét az eljárás esetleges veszélyeire, illetőleg beleegyezését szerezze meg.

Ha ambuláns vizsgálatral, egyszeri észleléssel a szakkérdést megoldani nem lehet, és a szakma szabályai szükségessé teszik a fekvőbeteg-gyógyintézeti kivizsgálást, az eljáró szakértő kérje ehhez a vizsgált személy beleegyezését, illetőleg - ha erre a jogszabály lehetőséget ad [pl. Be. 74. § (1) bek.] - tegyen javaslatot arra, hogy a hatóság a gyógyintézeti vizsgálatot elvégeztesse.

Ha az orvosszakértői vizsgálat során olyan orvosi kórismék, megállapítások kerülnek felszínre, amelyek a vizsgált személyben visszatetszést kelthetnek, vagy beláthatatlan következményekhez vezethetnek, ezeket vele a szakértő ne közölje. Ilyen esetekben - már csak az orvosi humánus okából is - az orvosszakértő a szakvéleményt azzal a kérelemmel terjessze elő, hogy a hatóság a szakvéleményből az iratismertetés, illetőleg a bizonyítási eljárás során csupán azokat a részeket ismertesse, amelyekben az említett kórismék, megállapítások nem szerepelnek.

Az orvosi titoktartás általános szabályai az igazságügyi orvosszakértői gyakorlatban is irányadóak, de a szakértő a tevékenysége során tudomására jutott tényekről és adatokról az

ügyben eljáró hatóságot tájékoztathatja; illetőleg tájékoztatni köteles [9/1974. (VII. 20.) IM számú és 11/1979. (VII. 17.) IM számú rendelettel módosított 9/1965. (VII. 23.) IM számú rendelet 17. §] A következőket szükséges még megjegyezni:

a) A kezelőorvos vagy a vele közvetlen hivatali kapcsolatban álló orvos nem rendelhető ki szakértőnek a büntető vagy polgári eljárásban.

b) Az orvosi titoktartás szabályai nem érvényesülhetnek, ha a titoktartás esetén téves vagy hibás szakvélemény adása volna csak lehetséges.

c) Az igazságügyi orvosszakértőnek az ügyhöz nem tartozó orvosi „titkokat” nem kell véleményében közölnie.

d) Ha a vélemény a vizsgált személy vagy mások számára káros hatású lehet (pl. gyógyíthatatlan betegség stb.), ezt - az előzőekben kifejtettek szerint - zárt borítékban kell közölni, erről a hatóságot is tájékoztatni kell.

e) A titoktartás szabályai a szakértői eljárásban részt vevő közreműködőkre (asszisztencia, adminisztrátorok) is kiterjednek.

A kórisme megállapításával kapcsolatos szakértői tevékenység egyik legnagyobb nehézsége a színlelés (szimuláció) és a túlzás (aggraváció) felismerése. Mind a színlelő, mind a túlzó vizsgált személy jogosulatlan előnyökhöz kíván jutni, ezért nagyon gondos mérlegelésre van szükség annak eldöntéséhez, hogy a szakértő nem ilyen magatartással áll-e szemben. Ugyanosa hibás véleményezéshez vezethet, ha az orvosszakértő a valóban beteg embert tartja színlelőnek, vagy túlzónak.

Az orvosszakértőnek a vizsgált személlyel való kapcsolatában az elfogultságnak még a látszatát is kerülnie kell. Éppen ezért az orvosszakértő - vizsgálat céljából - a vizsgálandó személyt a lakásán csak akkor keresheti fel, ha az járóképtelen, és mentőszolgálat útján hivatali helyiségbe való szállítása nem megoldható. A lakáson való vizsgálatkor elengedhetetlen, hogy az orvosszakértő asszisztense vagy leírója is jelen legyen. (Egyébként minden esetben kívánatos, hogy az orvosszakértői meghallgatás és vizsgálat harmadik személy jelenlétében történjék.)

Ha a vizsgált személy letartóztatott, vizsgálata során az orvosszakértő köteles figyelembe venni a fogva tartó intézmény őrzési szabályait, de bilincsben lévő személyt ne vizsgáljon. Ha a letartóztatott fél olyan közlést kíván tenni, amely az „orvos-beteg” kapcsolatban személyes közlésnek számít, az orvosszakértő - az őrzési szabályok megtartása mellett - ennek lehetőségét igyekezzék megteremteni.

Az orvosszakértő a szakértői vizsgálat befejezésekor a felet a vizsgálat eredményéről és a készülő szakvéleményről nem tájékoztathatja. Ilyen kérés esetén hívja fel a vizsgált személy figyelmét arra, hogy a kirendelő hatóságnál jogában áll; az iratokat - ezek között a szakvéleményt is - megtekintenie.

Az orvosszakértői gyakorlatban előfordulhat, hogy az orvosszakértő a vizsgált személynél maga állapít meg valamilyen olyan kórfolyamatot vagy állapotot, amely kezelésre, korrekcióra szorul. Ilyen esetben orvosi kötelessége, hogy erről a vizsgált személyt tájékoztassa, sőt esetenként a területileg illetékes egészségügyi szerv figyelmét is köteles felhívni - különösen elmebetegség esetén - a vizsgált személy orvosi gyógykezelésbe-vételének szükségességére. Sürgős szükség esetén intézkednie kell a vizsgált személy kórházba szállítása iránt is.

Az orvosszakértőnek tudnia kell azt is, hogy szakvéleményével kárt is okozhat. Egyetlen alkalommal elhangzott orvosi vélemény - a vizsgált személyiség-tulajdonságaihoz kapcsolódva - olyan mérvű betegségtudatot alakíthat ki, amely a vizsgált személy egész életét befolyásolhatja. Valamely téves vélemény, elhibázottan vagy megalapozatlanul kimondott szakértői állásfoglalás életet keseríthet meg, és munkaképes emberet tehet munkaképtelenné. Az orvosszakértő sosem feledkezhet meg 'orvosi mivoltáról, és véleményének előterjesztésekor a szakvélemény ilyen jellegű

hatását is mindig figyelembe kell vennie.

A szakértő az eljárás egyéb résztvevőjével (pl. az ellenérdekű féllel vagy jogi képviselőjével) csak a jogszabály által meghatározott esetben és módon léphet kapcsolatba.

A szakértő véleményének elkészítése után az ügy iratait és szakvéleményét időben és külön felhívás nélkül közvetlenül küldje meg a kirendelő hatóságnak.

III. AZ IGAZSÁGÜGYI ORVOSSZAKÉRTŐ KAPCSOLATA AZ IGAZSÁGÜGYI ORVOSSZAKÉRTŐI INTÉZETEKSEL (IRODÁKKAL), ILLETŐLEG AZ IGAZSÁGÜGYI ORVOSTANI INTÉZETEKSEL.

Az állandó igazságügyi orvosszakértők az igazságügyi orvosszakértői intézetek (irodák) és az orvostudományi egyetemek igazságügyi orvostani intézeteinek, az állandó igazságügyi rendőrorvos szakértők pedig a BM keretében fejtik ki tevékenységüket. Alapvető jogukat és kötelezettségeiket, és felelősségi szabályaikat az igazságügyi szakértői szervezetről, illetőleg az igazságügyi szakértők működéséről szóló általános szabályok, valamint a 113/1975. (IK. 11.) IM számú utasítással módosított 104/1965. (IK. 9.) IM számú utasítás és a 11/1977. (Eü. K. 9.) Eü. M-BM számú együttes utasítás határozzák meg. E jogszabályok rendezik a szakértői intézetek (irodák) működésének rendjét, a szakértő alá- és fölérendeltségi viszonyát, a vezetővel való kapcsolatának kérdéseit stb.. Ezekben a tételes szabályokon túlmenően általános követelmény, hogy az intézmények állandó szakértői, illetőleg székhelyeiken az állandó rendőrorvos szakértők a kollektív munkába beilleszkedve, a jogszabályokat megtartva, a tőlük elvárható módon nyújtsanak segítséget szakértőtársaiknak a megoldandó szakkérdések kidolgozásában, a szükséges konzultációban, információk (pl. előző szakértői megállapítások) megszerzésében.

A hivatkozott jogszabályok előírják, hogy a vezető (igazgató) a szakvéleménynek az intézetnél (irodánál) maradó példányát - kiadás előtt - láttamozni köteles. Ha pedig e vezetői tevékenysége során a vezető (igazgató) a szakértő által adott szakvéleményben olyan hibákat észlel, amelyek ellentétesek a módszertani állásfoglalásokkal, az intézmény szakértői gyakorlatával, vagy a szakvélemény megalapozottabbá válna, ha a szakértő még további adatokat szerezne be, továbbá ha kiegészítő vizsgálatok elvégzése lenne szükséges, erre a láttamozás keretében a szakértő figyelmét felhívhatja. Az eljáró szakértő a vezető (igazgató) által ajánlott eljárásokat - ha azokkal egyetért - foganatosítsa. A vezetőnek (igazgatónak) e jogköre azonban - a jogszabályi rendelkezés szerint - nem terjedhet ki a szakvélemény módosítására, kiegészítésére, illetőleg módosítás vagy kiegészítés elrendelésére. A szakértő ugyanis a szakvéleményt saját nevében adja.

Az igazságügyi orvosszakértői intézetek (irodák) és az igazságügyi orvostani intézetek állandó szakértői szakmai tapasztalataikat adják át mind a hozzájuk forduló, nem az intézet székhelyén működő állandó rendőrorvos szakértőnek, a kijelölt vagy az eseti szakértőnek, mind az intézmény szakorvosjelöltjeinek.

A kijelölt és az eseti igazságügyi orvosszakértők szakmai továbbképzése elsősorban a saját szakágukon történik. Kevesebb a lehetőségük arra, hogy az igazságügyi orvostan és elmekörtan új eredményeit, az új jogszabályokat és a jogi irodalmat - ami pedig szakértői munkájuk magas szintű végzéséhez kívánatos lenne -, megismerjék. Az intézetek vezetőinek éppen ezért törekedniük kell arra, hogy segítsék a nem állandó igazságügyi orvosszakértők szakmai továbbképzését. Tisztában kell lenniük ugyanis azzal, hogy a kijelölt igazságügyi orvosszakértők közreműködését a hatóság - az igazságügyi orvosszakértői hálózat adott helyzetében - még sokáig nem nélkülözheti.

IV. AZ IGAZSÁGÜGYI ORVOSSZAKÉRTŐK EGYMÁSKÖZÖTTI KAPCSOLATA

Egy-egy orvosszakértői kirendelés teljesítéséhez nemritkán több orvosi szakterület, pszichológus vagy akár műszaki szakértő együttműködése szükséges. Nem mindegyik orvosszakértői intézmény rendelkezik valamennyi lehetséges korszerű módszerrel vagy vizsgáló eljárással, ezért kívánatos az intézetek közötti tervszerű együttműködés, a kölcsönös segítség, ami a szakszerűbb és magas színvonalú szakértői véleményt előterjesztését segíti elő.

Mindez szinte parancsolóan kívánja meg a más orvosi szakterületek specialistáival (szaktanácsadókkal) való állandó együttműködést. Bár az orvosszakértőnek követnie kell az orvostudomány haladását, azt az adott más szakterületen mégsem ismerheti olyan mélységben, mint egy-egy más pl. klinikai szakterület specialistája. Viszont egy szakterület specialistája sem képes orvosi és jogi szempontból egyaránt megfelelő módon úgy integrálni a szakkérdést, mint azt az igazságügyi orvosszakértő teszi, éppen abból a célból, hogy a szakvéleményt a hatóságok érdemileg alkalmazni tudják. A szakértői eljárás csak akkor lehet eredményes, ha a szakértők ilyen irányú kötelezettségeiket egymással szemben teljesítik.

Az orvosszakértői gyakorlatban gyakran előfordul, hogy ellentétes szakértői vélemények keletkeznek, és ilyen esetekben más szakértő ki rendelésére vagy a szakvélemény felülvizsgálatára kerül sor. Az alapvéleményt adó orvosszakértő fenntarthatja véleményét - amelynek adott esetben bíróság előtt is hangot adhat -, de ha a másik szakértő állásfoglalásáról nyilatkozik, az orvosszakértőnek „orvostársa irányában olyan magatartást kell tanúsítania, amellyel biztosítja annak megbecsülését, és orvosi tevékenysége iránti bizalmat” [11/1972. (VI. 30.) Eü M sz. r. 12. § (1) bek.]. Etikailag kifogásolható, ha az igazságügyi orvosszakértő a másik szakértőre, annak szóbeli vagy írásbeli előterjesztésére, felszólalására sértő jellegű, szakmai kérdéseket meghaladó, bíráló megjegyzést, illetőleg ilyen irányú kísérletet tesz.

Az igazságügyi orvosszakértőnek hivatali rangjával, tudományos fokozatával vagy személyes ismeretségével sem közvetve, sem közvetlenül nem szabad megkísérelnie, hogy más orvosszakértő tevékenységében a bizalmat megingassa.

Ha az igazságügyi orvosszakértőhöz - a jogszabályokban meghatározott kereteken belül - más szakértő adatszolgáltatásért, felvilágosításért vagy egyéb szakmai segítségért fordul, a megkeresést a megkeresett haladéktalanul teljesítse.

Ha az igazságügyi orvosszakértő a kirendelés teljesítése során más orvosszakértő olyan véleményével találkozik, amely egészében vagy részleteiben nem felel meg az általános szakmai szabályoknak, illetőleg a módszertani levelek ajánlásainak, akkor erről a kirendelő hatóságot akár szakvéleményében, akár jelzés formájában értesítse.

V. AZ ORVOSSZAKÉRTŐI TEVÉKENYSÉG ÁLTALÁNOS SZAKMAI KÖVETELMÉNYEI

Minden igazságügyi orvosszakértői szakvéleménnyel szemben általános szakmai követelmény, hogy az

- természettudományosan megalapozott legyen ;
hivatkozott tapasztalati tételei a valóságnak megfelelőjenek, illetőleg elfogadhatók legyenek;
- a felhasznált vizsgálati módszer a feltett kérdés eldöntésére alkalmas legyen;
a véleményben közölt megállapítás a leletből következzen; meggyőzően indokolt, dokumentált és kellően világos legyen ; kialakításánál tartsák be a szakértői hivatás szabályait.

A szakvélemény nem felel meg a szakértői hivatás szabályainak, ha az orvosszakértő

- a) önkényes gondolatmenet alapján, szakmai indok nélkül, az eljárás adatainak

helytállóságát kétségbevonva túllépi tevékenységének határait;

b) a jogkörét túllépve hatósági, illetőleg bírói mérlegelés körébe tartozó kérdésekben véleményt nyilvánít;

c) „szakértői tekintélyének” kihasználásával eltér a természettudományos szemlélettől;

d) olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyek nem tartoznak szakismeretei közé, továbbá, ha állításait szakmai ténymegállapításokkal nem támasztja alá, hanem olyan feltételezésekbe bocsátkozik, amelyek nélkülözik a tárgyi alapot;

e) a szükséges körültekintést elmulasztja, vagy meg nem engedhető módon általánosít (pl. a „post hoc ergo propter hoc” elv alapján

a „véletlen” összefüggést is bizonyító erejűnek veszi; egy-egy betegségnek vagy állapotnak bármely beavatkozással, élet elleni támadással, balesettel való összefüggését állítja anélkül, hogy arról vizsgálattal, illetőleg katamnesztikus értékeléssel meggyőződött volna);

f) a véleményben a leleti résszel ellentétes megállapítást tesz;

g) egyoldalúan értékeli, vagy a leletekkel való összhang nélkül egyes vallomásokra alapozva alakítja ki véleményét (.az orvosszakértőnek a szakmai tények megállapítása és ezek alapján az orvostudomány mindenkori állása szerinti lehetőségek felsorolása a feladata);

h) a megítélendő szakkérdést elvi vitával azonosítja;

i) a szakmai bizonyításban igénytelen (pl. a körelőzményt felületesen veszi fel, nem törekszik a panaszok kellő megismerésére, az állapot teljes feltárására, csak fizikális leletekre épít, és ezekre messzemenő következtetéseket alapoz, kizárólag elavult vagy vitatható vizsgálati eljárást alkalmaz stb.);

j) a szakmai fogalmakat pontatlanul használja (nem megfelelő fogalmakat közöl, és hasonlókat tévesen vagy összekeverve, olykor minden megalapozottság nélkül alkalmazza).

Az orvosi felelősségnek az igazságügyi orvostan szakorvosának, az orvosszakértőnek a munkájában, magatartásában is tükröződnie kell. A téves vagy hibás orvosszakértői vélemény súlyos anyagi, erkölcsi kárt jelenthet, alapja lehet annak, hogy esetenként ártatlan embereket sújtsanak, illetőleg a társadalmi érdekek szenvedjenek sérelmet. Az orvosszakértői tévedés vagy hiba tehát társadalmilag akár súlyosabb következménnyel is járhat, mint a gyógyító orvos tévedése vagy hibája, mert egy-egy ember sérelmén, kárán túlmenően ossztársadalmi érdeket sérthet, félrevezetheti a bűnüldözést, vagy nehezíti a vizsgált ügy igazságnak megfelelő felderítését. A minden részletre kiterjedő szakvélemény tehát része a jobbiztonságnak is. Ezért az igazságügyi orvosszakértőnek

- a tudomány mindenkori állásának megfelelően ismernie kell saját szakterületét, és a gyakorlatban is korszerű szinten szakértőjének kell lennie a tevékenységnek;

- pontosan ismernie kell azokat a jogszabályokat, amelyek szakértői tevékenységével kapcsolatosak;

- állandóan lépést kell tartania az orvostudomány, különösen az igazságügyi orvostan és az igazságügyi elmekörtan elméleti fejlődésével (ezért is írják elő jogszabályok az igazságügyi orvostan szakorvosai részére is a szervezett szakorvosi továbbképző tanfolyamokon való kötelező részvételt);

- folyamatosan követnie kell a szakértői tevékenység módszertani fejlődését, alkalmazva az orvostudomány korszerű vizsgáló módszereit;

- figyelemmel kell kísérnie, hogy mely új módszerek vagy technikai segédeszközök felhasználásával növelheti a szakvélemények értékét és hatékonyságát;

- a konkrét ügyekben gondosan fel kell tárnia, elemeznie kell azokat a körülményeket, amelyek vizsgálatával és véleményezésével megbízták.

Az ügyek sokrétűsége és komplexitása, illetőleg a szükségszerűen alkalmazott vizsgáló

módszerek változatossága mellett az orvosszakértőnek a diagnosztikai tevékenység során figyelemmel kell lennie arra, hogy

- nem alkalmazhat olyan vizsgáló eljárást, amelyet a jogszabály - elsősorban a Be. és a Pp. - tilt;
- az az eljárás, amelyet használni kíván, mennyire veszélyes; - meddig tart a vizsgált személy tűrési kötelezettsége; - a vizsgáló eljárást hogyan, illetőleg miként hajtja végre.

Az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény 44. §-a, az orvosszakértői tevékenységre is irányadó.

Az igazságügyi orvosszakértői tevékenység korszerű vizsgáló módszerei a bizonyítás lehetőségeit nagymértékben kiszélesítik, és tudományosan megalapozottá teszik. Az intuitív, szubjektív véleményezés helyett egzakt véleményt kell adni a hatóság számára. Minden olyan laboratóriumi eljárással (vizsgálattal), amellyel a vélemény egzaktabbá tehető, a szakértő a bizonyítást erősíti. A gyakorlat bizonyítja pl., hogy mennyire labilissá válhat egyik-másik boncolási diagnózis, ha a kórisme laboratóriumi vizsgálatokkal nincs alátámasztva. Ennek pedig a törvényesség vallhatja kárát. Ezért minden megállapítást, ha annak lehetősége adott:

- a korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközökkel, eljárásokkal és módszerekkel kell alátámasztani;
- biztosítani kell az eljárás (módszer) stb.. alkalmazásának kontrolljait;
- ismerni kell az eljárás határait és alkalmazásának korlátait; - a korlátokat a hatóság tudomására kell hozni.

VI. AZ IGAZSÁGÜGYI ORVOSSZAKÉRTŐ FELELŐSSÉGE

A kifejtettekből következik: elengedhetetlen társadalmi érdek, hogy a szakvélemény mindenben helytálló, megbízható, objektív és tudományos értékű legyen, ha akár egyetlen ügyben is hibás, téves vagy helytelen szakvélemény születik, az - amellet, hogy általában is kétségeket támaszthat az egész szakértői intézménnyel szemben - téves hatósági döntés, téves bírói ítélet forrása lehet. Már csak ebből is következik, hogy a szakértőnek - a módszertani levélben kifejtett szakmai követelményeken és magatartási szabályokon túlmenően - minden tevékenységét felelőssége teljes tudatában kell ellátnia.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 238. §-a (2) bekezdésének a) pontja úgy rendelkezik, hogy a hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni arra, aki mint szakértő hamis szakvéleményt vagy mint szaktanácsadó hamis felvilágosítást ad. Ezek szerint a hamis szakvélemény adása bűncselekmény tényállását valósítja meg. A Btk. 238. §-ának (6) bekezdése a gondatlanságból elkövetett hamis tanúzást is büntetni rendeli.

A büntetőjogi szabályok köréből megemlítendő, hogy az igazságügyi szakértő hivatalos eljárása körében hivatalos személy. A szakértő a közélet tisztasága elleni bűncselekmények (Btk. 250-254. §) alanya is lehet.

Az igazságügyi orvosszakértő az általa előterjesztett szakvéleményért minden esetben személyes felelősséggel tartozik, ugyancsak ő felelős a közreműködő segédszemélyzet tevékenységéért.

A munkaviszonyban álló igazságügyi orvosszakértői munkaviszonya keretében fegyelmi felelősség is terheli a Munka Törvénykönyve, és mint orvost, az orvosok fegyelmi felelősségéről szóló jogszabályok szerint.